

ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ И УРБАНИЗАМ

ARCHITECTURAL
HERITAGE AND
URBAN PLANNING

ЗБОРНИК РАДОВА: XI НАУЧНОСТРУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
PROCEEDINGS: XI SCIENTIFIC AND PROFESSIONAL CONFERENCE

Београд, 2021. године

ИЗДАВАЧ:

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Калемегдан Горњи град 14, Београд, Србија

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Оливера Вучковић, директор

СУОРГАНИЗАТОР:

Институт за архитектуру и урбанизам Србије
Булевар краља Александра 73/II, Београд, Србија

УРЕДНИК ЗБОРНИКА:

Раде Мрљеš

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИЦИ:

Ивана Весковић
Хајна Туцић

ТЕХНИЧКА ПРИПРЕМА:

Пакт студио – Пеђа Паровић

ЛЕКТУРА:

Преводилачки студио Језикалац
Српски језик: Татјана Тодоровић
Енглески језик: Бојана Додић

ISBN 978-86-6100-000-3

ШТАМПА: Birograf comp

ТИРАЖ: 300

На корицама: мотив према урбанистичком плану Београда
Емилијана Јосимовића из 1867. године

Издавање Зборника и реализација конференције
финансирани су средствима Секретаријата за културу
Скупштине града Београда и Министарства просвете,
науке и технолошког развоја Републике Србије

Београд, 2021. године

PUBLISHED BY:

Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade
14 Kalemegdan Gornji Grad, Belgrade, Serbia

EDITOR-IN-CHIEF:

Olivera Vučković, Director

CO-ORGANIZER:

Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia
73/II Kralja Aleksandra Blvd., Belgrade, Serbia

PROCEEDINGS EDITOR:

Rade Mrlješ

TECHNICAL EDITORS:

Ivana Vesković
Hajna Tucić

DTP ART:

Pakt Studio – Peđa Parović

PROOFREADING:

Jezikalac Language Studio
Serbian: Tatjana Todorović
English: Bojana Dodić

ISBN 978-86-6100-000-3

PRINTED BY: Birograf comp

PRINTED IN: 300 copies

Cover illustration: Motif based on the Urban Plan of Belgrade by
Emilijan Josimović, 1867

Publication of the Conference Proceedings and the organization
of the conference were made available by the Secretariat for
Culture of the Belgrade City Assembly and the Serbian Ministry
of Education, Science and Technological Development

Belgrade, 2021

ЗБОРНИК РАДОВА:
XI НАУЧНОСТРУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ

ГРАДИТЕЉСКО
НАСЛЕЂЕ
И **УРБАНИЗАМ**

ARCHITECTURAL
HERITAGE AND
URBAN PLANNING

PROCEEDINGS:
XI SCIENTIFIC AND PROFESSIONAL CONFERENCE
WITH INTERNATIONAL PARTICIPATION

БЕОГРАД / BELGRADE
2021.

НАУЧНОСТРУЧНИ ОДБОР

Проф. др **Лука Сканси**,
Politecnico di Milano, Il Dipartimento di Architettura e Studi Urbani – DASTU, Италија

Проф. др **Мирјана Ротер Благојевић**,
Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, Србија

Проф. др **Ева Ваништа Лазаревић**,
Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, Србија

Проф. др **Марија Маруна**,
Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, Србија

Проф. др **Зоран Ђукановић**,
Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, Србија

Проф. др **Урош Радосављевић**,
Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, Србија

Проф. др **Златко Карач**,
Архитектонски факултет Свеучилишта у Загребу, Хрватска

Проф. др **Александар Кадијевић**,
Универзитет у Београду – Филозофски факултет, Србија

Проф. др **Аида Абаџић Хоџић**,
Филозофски факултет Универзитета у Сарајеву, Босна и Херцеговина

Проф. др **Драгана Ћоровић**,
Универзитет у Београду – Шумарски факултет, Србија

Доцент др **Рената Јадрешин Милић**,
School of Architecture, Unitec Institute of Technology, Окланд, Нови Зеланд

Доцент др **Александар Станичић**,
Faculteit Bouwkunde TU Delft, Холандија

Доцент др **Ален Жупић**,
Архитектонски факултет Свеучилишта у Загребу, Хрватска

Др **Аленка ди Батиста**,
Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Nova Gorica., Словенија

Др **Тијана Црнчевић**,
Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд, Србија

Др **Наташа Даниловић Христић**,
Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд, Србија

Др **Сања Симоновић Алфиревић**,
Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд, Србија

Др **Ана Никовић**,
Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд, Србија

Др **Злата Вуксановић Мацура**,
Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ, Београд, Србија

Др **Марија Лалошевић**,
Урбанистички завод Београда, Србија

Бранка Шекарић,
Национални комитет ICOMOS Србија, Београд, Србија

Оливера Вучковић,
Директор Завода за заштиту споменика културе града Београда, Србија

Др **Марина Павловић**,
Завод за заштиту споменика културе града Београда, Србија

Раде Мрљеш,
Завод за заштиту споменика културе града Београда, Србија

Ивана Весковић,
Завод за заштиту споменика културе града Београда, Србија

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

Раде Мрљеш
Завод за заштиту споменика културе града Београда, Србија

Ивана Весковић
Завод за заштиту споменика културе града Београда, Србија

Саша Михајлов
Завод за заштиту споменика културе града Београда, Србија

Јасна Цветић
Завод за заштиту споменика културе града Београда, Србија

Хајна Туцић
Завод за заштиту споменика културе града Београда, Србија

Теодора Мердановић
Завод за заштиту споменика културе града Београда, Србија

Борјан Бранков
Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд, Србија

Милена Милинковић
Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд, Србија

**XI SCIENTIFIC AND PROFESSIONAL CONFERENCE WITH INTERNATIONAL PARTICIPATION
ARCHITECTURAL HERITAGE AND URBAN PLANNING**

MEMBERS OF THE SCIENTIFIC AND PROFESSIONAL COMMITTEE:

Luka Skansi, PhD, Associate Professor

Politecnico di Milano – Department of Architecture and Urban Studies, Italy

Mirjana Roter Blagojević, PhD, Full Professor

University of Belgrade – Faculty of Architecture, Serbia

Eva Vaništa Lazarević, PhD, Full Professor

University of Belgrade – Faculty of Architecture, Serbia

Marija Maruna, PhD, Full Professor

University of Belgrade – Faculty of Architecture, Serbia

Zoran Đukanović, PhD, Associate Professor

University of Belgrade – Faculty of Architecture, Serbia

Uroš Radosavljević, PhD, Associate Professor

University of Belgrade – Faculty of Architecture, Serbia

Zlatko Karač, PhD, Full Professor

University of Zagreb – Faculty of Architecture, Croatia

Aleksandar Kadrijević, PhD, Full Professor

University of Belgrade – Faculty of Philosophy, Serbia

Aida Abadžić Hodžić, PhD, Full Professor

University of Sarajevo – Faculty of Philosophy, Bosnia and Herzegovina

Dragana Ćorović, PhD, Associate Professor

University of Belgrade – Faculty of Forestry, Serbia

Renata Jadrešin Milić, PhD, Assistant Professor

School of Architecture, Unitec Institute of Technology, Auckland, New Zealand

Aleksandar Staničić, PhD, Assistant Professor

Faculty of Architecture and the Built Environment TU Delft, Netherlands

Alen Žunić, PhD, Assistant Professor

University of Zagreb – Faculty of Architecture, Croatia

Alenka di Battista, PhD

Institute for the Protection of Cultural Heritage of Slovenia, Nova Gorica Regional Office, Slovenia

Tijana Crnčević, PhD

Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia, Belgrade, Serbia

Nataša Danilović Hristić, PhD

Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia, Belgrade, Serbia

Sanja Simonović Alfirević, PhD

Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia, Belgrade, Serbia

---

Ana Niković, PhD

Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia, Belgrade, Serbia

Zlata Vuksanović Macura, PhD

Geographical Institute "Jovan Cvijić" Serbian Academy of Science and Art, Belgrade, Serbia

Marija Lalošević, PhD

Belgrade Urban Institute, Serbia

Branka Šekarić

National Committee ICOMOS Serbia, Belgrade, Serbia

Olivera Vučković

Director of the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, Serbia

Marina Pavlović, PhD

Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, Serbia

Rade Mrlješ

Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, Serbia

Ivana Vesković

Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, Serbia

MEMBERS OF THE ORGANIZING COMMITTEE:

Rade Mrlješ

Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, Serbia

Ivana Vesković

Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, Serbia

Saša Mihajlov

Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, Serbia

Jasna Cvetić

Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, Serbia

Hajna Tucić

Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, Serbia

Teodora Merdanović

Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, Serbia

Borjan Brankov

Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia, Belgrade, Serbia

Milena Milinković

Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia, Belgrade, Serbia

САДРЖАЈ / CONTENTS

14 РЕЧ УРЕДНИКА / EDITOR'S NOTE

I – НАСЛЕЂЕ И УРБАНИЗАМ У ТЕОРИЈИ, ПРАКСИ И ТЕОРИЈСКОЈ ПРАКСИ **HERITAGE AND URBAN PLANNING IN THEORY, PRACTICE AND THEORETICAL PRACTICE**

- 20 ЈАЧАЊЕ СВЕСТИ О НАСЛЕЂУ И ОДРЖИВОСТИ ИЗГРАЂЕНОГ ОКРУЖЕЊА У ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ
У ОБЛАСТИ АРХИТЕКТУРЕ И УРБАНИЗМА: ПРЕГЛЕД НАЈБОЉИХ ЕДУКАТИВНИХ ПРАКСИ
Владан Ђокић, Милица П. Милојевић, Александра Миловановић
ENHANCING OF HERITAGE AWARENESS AND SUSTAINABILITY OF BUILT ENVIRONMENT IN
ARCHITECTURAL AND URBAN DESIGN HIGHER EDUCATION: REVIEW OF BEST PRACTICES
Vladan Đokić, Milica P. Milojević, Aleksandra Milovanović
- 32 УЛОГА ЕДУКАЦИЈЕ У ПРОЦЕСУ БРЕНДИРАЊА МЕСТА И КРЕАТИВНОМ КОРИШЋЕЊУ
КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА: УВИД ИЗ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ГРАДОВА СРБИЈЕ
Урош Радосављевић, Александра Ђорђевић
THE ROLE OF EDUCATION IN THE PROCESS OF PLACE BRANDING AND THE CREATIVE USE OF
CULTURAL HERITAGE: THE INSIGHT FROM SMALL AND MEDIUM-SIZED CITIES IN SERBIA
Uroš Radosavljević, Aleksandra Đorđević
- 44 ПАРАДИГМАТСКИ ХАБИТУС АРХИТЕКТУРЕ У ЗАШТИТИ КУЛТУРЕ ПРОСТОРА
Алекса Цигановић, Раде Мрљеш
PARADIGMATIC HABITUS OF ARCHITECTURE IN THE PROTECTION OF SPATIAL CULTURE
Aleksa Ciganović, Rade Mrleš
- 56 DUŠAN GRABRIJAN I JURAJ NEIDHARDT: MODELI TRANSFORMACIJE SARAJEVSKE
BAŠČARŠIJE U PRIZMI POLITIČKIH IDEOLOGIJA XX. STOLJEĆA
Aida Abadžić Hodžić
DUŠAN GRABRIJAN AND JURAJ NEIDHARDT: SARAJEVO'S BAŠČARŠIJA TRANSFORMATION
MODELS THROUGH THE PRISM OF THE 20th CENTURY POLITICAL IDEOLOGIES
Aida Abadžić Hodžić
- 68 ПРИСТУП ИСТРАЖИВАЊИМА ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА И УРБАНИСТИЧКИХ ЦЕЛИНА
У РАДУ АРХИТЕКАТА ЗОРАНА Б. ПЕТРОВИЋА И БРАНИСЛАВА В. МИЛЕНКОВИЋА
Небојша Антешевић, Горан М. Бабић
AN APPROACH TO RESEARCHING ARCHITECTURAL HERITAGE AND URBAN AREAS DESIGNED
BY ARCHITECTS ZORAN B. PETROVIĆ AND BRANISLAV V. MILENKOVIĆ
Nebojša Antešević, Goran M. Babić
- 82 ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ УРБАНИСТИЧКЕ ЗАМИСЛИ АРХИТЕКТЕ ДИМИТРИЈА Т. ЛЕКА:
УРБАНИСТИЧКИ ПРОЈЕКАТ РЕКОНСТРУКЦИЈЕ СКОПЉА 1914. ГОДИНЕ
Драгица Јовановић
CONTRIBUTION TO STUDYING URBAN PLANNING IDEAS OF ARCHITECT DIMITRIJE T. LEKO:
URBAN RECONSTRUCTION OF SKOPJE IN 1914
Dragica Jovanović

- 94 ЗАЈЕДНИЧКИ ПРОСТОРИ КАО УГРОЖЕН СЕГМЕНТ АРХИТЕКТОНСКОГ
СТАМБЕНОГ НАСЛЕЂА ИЗ ДРУГЕ ПОЛОВИНЕ 20. ВЕКА
Борјан Бранков, Божидар Манић
COMMON AREAS AS THREATENED SEGMENT OF ARCHITECTURAL RESIDENTIAL
HERITAGE FROM THE SECOND HALF OF THE 20th CENTURY
Borjan Brankov, Božidar Manić
- 106 ПРОСТОРНЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ САВРЕМЕНОГ КОНЦЕПТА КУЛТУРНЕ
ОДРЖИВОСТИ НА ПРИМЕРУ ИНДУСТРИЈСКОГ НАСЛЕЂА
Јелена Павловић, Катарина Тарановић
SPATIAL IMPLICATIONS OF CONTEMPORARY CULTURAL SUSTAINABILITY
CONCEPT ON THE EXAMPLE OF INDUSTRIAL HERITAGE
Jelena Pavlović, Katarina Taranović
- 118 ПОСТИНДУСТРИЈСКИ ПРЕДЕЛИ СРЕДЊОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ У КОНТЕКСТУ
СТРАТЕГИЈА УРБАНЕ ОБНОВЕ ПОКРЕНУТЕ КУЛТУРОМ
Ана Станојевић, Љиљана Јевремовић, Бранко Турншек
POST-INDUSTRIAL LANDSCAPES OF CENTRAL-EASTERN EUROPE IN THE CONTEXT
OF CULTURE-LED URBAN REDEVELOPMENT STRATEGIES
Ana Stanojević, Ljiljana Jevremović, Branko Turnšek
- 130 ТУРИСТИЧКА ЦЕНТРИФИКАЦИЈА У ГРАДОВИМА СВЕТСКЕ БАШТИНЕ
НА МЕДИТЕРАНУ: ИЗАЗОВ У ПЛАНИРАЊУ РАЗВОЈА ГРАДА
Снежана Бобић, Мина Акаван
TOURISM GENTRIFICATION OF THE MEDITERRANEAN WORLD
HERITAGE CITIES: CHALLENGE IN URBAN PLANNING
Snežana Bobić, Mina Akhavan
- 144 ИСПИТИВАЊЕ ПОЗИЦИЈЕ СТРУЧНЕ СЛУЖБЕ ЗАШТИТЕ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА У КОНТЕКСТУ
УРБАНИСТИЧКЕ ТРАНСФОРМАЦИЈЕ ЧИНОВНИЧКЕ КОЛОНИЈЕ НА ВОЖДОВЦУ
Марија Драгишић, Зорана Ђорђевић
EXAMINING THE CULTURAL HERITAGE PROTECTION PRACTICE IN THE CONTEXT OF URBAN
TRANSFORMATION OF ČINOVNIČKA KOLONIJA HOUSING PROJECT, VOŽDOVAC BOROUGH
Marija Dragišić, Zorana Đorđević
- 156 ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ И ПРОЦЕСИ УРБАНОГ
ПЛАНИРАЊА – УСПЕШАН ПРИМЕР СИНГАПУРА
Невенка Новаковић, Роберт Тионг Ли Конг
BUILT HERITAGE AND URBAN PLANNING PROCESSES
– SUCCESSFUL EXAMPLE OF SINGAPORE
Nevenka Novaković, Robert Tiong Lee Kong
- 166 ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ГРАДИТЕЉСКИМ НАСЛЕЂЕМ КАО ПОТЕНЦИЈАЛ
ЛОКАЛНОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА – ПРИМЕР СМЕДЕРЕВА, СРБИЈА
Милица Ђурђевић, Милица Ристовић
SUSTAINABLE MANAGEMENT OF ARCHITECTURAL HERITAGE AS LOCAL ECONOMIC
DEVELOPMENT POTENTIAL – THE CASE STUDY OF SMEDEREVO, SERBIA
Milica Đurđević, Milica Ristović

II – ИСТОРИЈСКЕ УРБАНЕ МАТРИЦЕ И УРБАНИ ПЕЈЗАЖИ HISTORICAL URBAN PLANNING MATRICES AND URBAN LANDSCAPES

- 178 PROCESUALNOST ARHITEKTURE U KONTEKSTU DRUŠTVENIH PROMJENA: OD IDEJE DO IDEOLOGIJE
Jasna Galjer
PROCESSUALITY OF ARCHITECTURE IN THE CONTEXT OF SOCIAL CHANGE: FROM IDEA TO IDEOLOGY
Jasna Galjer
- 190 УРБАНО НАСЛЕЂЕ И ДИВЕРЗИТЕТ СТАМБЕНИХ ТИПОЛОГИЈА У САВРЕМЕНОМ БЕОГРАДУ
Јасмина Ђокић, Ана Граовац
URBAN HERITAGE AND DIVERSITY OF HOUSING TYPOLOGIES IN CONTEMPORARY BELGRADE
Jasmina Đokić, Ana Graovac
- 204 ИСТОРИЈСКА МАТРИЦА ПОДУНАВСКИХ ГРАДОВА У СРБИЈИ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА КУЛТУРНОГ ТУРИЗМА: СТАЊЕ И МОГУЋНОСТИ
Александра Ђукић, Милица Лазаревић, Бранислав Антонић
THE ROLE OF HISTORIC MATRIX OF TOWNS AND CITIES ALONG THE DANUBE IN SERBIA IN THE DEVELOPMENT OF CULTURAL TOURISM: CURRENT STATE AND POTENTIAL
Aleksandra Đukić, Milica Lazarević, Branislav Antonić
- 216 УТИЦАЈ НОВИЈЕ ВИШЕПОРОДИЧНЕ СТАНОГРАДЊЕ НА ГРАДСКИ ПРЕДЕО У ВОЈВОЂАНСКИМ ГРАДОВИМА СРЕДЊЕ ВЕЛИЧИНЕ
Бранислав Антонић, Александра Ђукић, Ева Ваништа Лазаревић
THE IMPACT OF NEW MULTI-FAMILY HOUSING ON URBAN LANDSCAPE OF MEDIUM-SIZED CITIES IN VOJVODINA
Branislav Antonić, Aleksandra Đukić, Eva Vaništa Lazarević
- 228 ЈАВНОСТ, АРХИТЕКТУРА И УРБАНИЗАМ: СПЕЦИФИЧАН СЛУЧАЈ РЕШЕЊА ГРАДСКОГ ЦЕНТРА У ОКЛАНДУ, НОВИ ЗЕЛАНД (1924)
Милица Мађановић
GENERAL PUBLIC, ARCHITECTURE AND PLANNING: THE CURIOUS CASE OF AUCKLAND CIVIC CENTRE SCHEME IN AUCKLAND, NEW ZEALAND (1924)
Milica Mađanović
- 240 ЕДУКАТИВНИ ПРОЈЕКТИ ПОВЕЗИВАЊА БРЕНДИРАЊА МЕСТА И КРЕАТИВНЕ УПОТРЕБЕ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА: СТУДИЈА СЛУЧАЈА НОВИ ПАЗАР, СРБИЈА
Урош Радосављевић, Александра Ђорђевић, Ајша Ђукић, Ђорђе Петковић
EDUCATIONAL PROJECTS FOR LINKING PLACE BRANDING AND CREATIVE USE OF CULTURAL HERITAGE: THE CASE STUDY OF NOVI PAZAR, SERBIA
Uroš Radosavljević, Aleksandra Đorđević, Ajša Đukić, Đorđe Petković

- 250 УРБАНА ОБНОВА И РЕВИТАЛИЗАЦИЈА ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА У ИСТОРИЈСКОМ ЈЕЗГРУ ТРЕБИЊА
Сандра Татар
URBAN RENEWAL AND REVITALIZATION OF ARCHITECTURAL HERITAGE IN THE HISTORIC CORE OF TREBINJE
Sandra Tatar
- 264 ЖЕЛЕЗНИЧКА КОЛОНИЈА У БЕОГРАДУ: ОД *ВРТНОГ ГРАДА* ДО ПОСТМОДЕРНОГ УРБАНИЗМА
Владана Путник Прица
RAILWAY COLONY IN BELGRADE: FROM A *GARDEN CITY* TO A POSTMODERN URBAN SCHEME
Vladana Putnik Prica
- 274 УРБАНА ТРАНСФОРМАЦИЈА ИСТОРИЈСКОГ ГРАДСКОГ ЈЕЗГРА СРЕМСКЕ МИТРОВИЦЕ
Марија Покрајас
URBAN TRANSFORMATION OF SREMSKA MITROVICA HISTORICAL CORE
Marija Pokrajac
- 288 ПРИКАЗ ИЗРАДЕ ПРОЈЕКТА ПЕЈЗАЖНОГ УРЕЂЕЊА ПОРТЕ ЦРКВЕ Св. ИЛИЈЕ И ЦРКВЕ БРВНАРЕ У ВРАНИЋУ
Дејан Скочајић, Невена Васиљевић, Драган Вујичић, Сузана Гавриловић
REVIEW OF LANDSCAPE DESIGNS FOR THE ST ELIJAH CHURCH AND THE WOODEN CHURCH IN VRANIĆ
Dejan Skočajić, Nevena Vasiljević, Dragan Vujičić, Suzana Gavrilović

III – САВРЕМЕНИ АРХИТЕКТИ, ПЛАНИРАЊЕ И ПРОЈЕКТОВАЊЕ – САВРЕМЕНОСТ И ТРАДИЦИОНАЛНОСТ CONTEMPORARY ARCHITECTS, PLANNING AND DESIGNING – CONTEMPORANEITY AND TRADITION

- 300 ЈАВНА БИБЛИОТЕКА КАО ПРИВЛАЧАН ДЕО УРБАНОГ ПЕЈЗАЖА
Ивана Бановић Ђорђевић, Бојана Бојанић Обад Шћитароци
PUBLIC LIBRARY AS AN APPEALING URBANSCAPE ELEMENT
Ivana Banović Đorđević, Bojana Bojanić Obad Šćitaroci
- 312 ЗАПОСТАВЉАЊЕ МОДЕРНОГ АРХИТЕКТОНСКОГ НАСЛЕЂА У ЦРНОЈ ГОРИ – СТУДИЈА СЛУЧАЈА ХОТЕЛА „ПОДГОРИЦА“
Милица Вујошевић, Соња Драговић, Јелена Рабреновић
THE NEGLECT OF MODERN ARCHITECTURAL HERITAGE IN MONTENEGRO – CASE STUDY OF THE PODGORICA HOTEL
Milica Vujošević, Sonja Dragović, Jelena Rabrenović
- 322 КОНЦЕПТ СИНТЕЗЕ И ЊЕГОВА ПРИМЕНА У СКЛОПУ АРХИТЕКТУРЕ И УРБАНИЗМА У ЈУГОСЛАВИЈИ – СЛУЧАЈ ГРАДА КРАГУЈЕВЦА У ПЕРИОДУ ОД 1949. ДО 1968. ГОДИНЕ
Наталија Богдановић, Бојана Пашајлић
THE CONCEPT OF SYNTHESIS AND ITS APPLICATION IN ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING IN SFR YUGOSLAVIA – THE CASE OF THE CITY OF KRAGUJEVAC IN 1949–1968
Natalija Bogdanović, Bojana Pašajlić

- 334 САВРЕМЕНА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА ТРАДИЦИЈЕ У АРХИТЕКТУРИ РАНКА РАДОВИЋА И ЗЛАТКА УГЉЕНА У ОКВИРУ НАЦИОНАЛНОГ ПАРКА „СУТЈЕСКА“
Маја Милић Алексић, Марина Радуљ
CONTEMPORARY INTERPRETATION OF TRADITION IN THE ARCHITECTURAL WORK OF RANKO RADOVIĆ AND ZLATKO UGLJEN IN THE SUTJESKA NATIONAL PARK
Maja Milić Aleksić, Marina Radulj

IV – НОРМАТИВНА И ПЛАНСКА ПОЉА ЗАШТИТЕ ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА
NORMATIVE AND URBAN PLANNING ASPECTS OF PROTECTING ARCHITECTURAL HERITAGE

- 346 ПРОСТОРНА ДИМЕНЗИЈА ЗАШТИТЕ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА У СРБИЈИ: ПРИЛОГ УНАПРЕЂЕЊУ ИНСТИТУЦИОНАЛНОГ И ПРАВНОГ ОКВИРА
Ана Никовић, Божидар Манић
SPATIAL DIMENSION OF THE CULTURAL HERITAGE PROTECTION IN SERBIA: A CONTRIBUTION TO THE IMPROVEMENT OF THE INSTITUTIONAL AND LEGISLATIVE FRAMEWORK
Ana Niković, Božidar Manić
- 360 КОНКУРСИ И ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ:
ОДНОС КОНКУРСА И УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНА
Јелена Ђерић, Марија Лалошевић
COMPETITIONS AND ARCHITECTURAL HERITAGE:
COMPETITION DESIGNS VS THE URBAN PLAN
Jelena Đerić, Marija Lalošević
- 374 УРБАНИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ КАО МЕХАНИЗАМ ЗАШТИТЕ ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА У САВРЕМЕНОЈ ПРАКСИ У НОВОМ САДУ
Дарко Полић
URBAN PLANNING AS A MECHANISM OF BUILT HERITAGE PROTECTION IN THE NOVI SAD CONTEMPORARY PRACTICE
Darko Polić
- 384 ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕЂЕ КВАРТА
КОТРОЧЕНИ: КАКО ГА САЧУВАТИ
Марилена Негулеску, Драгош Негулеску
THE BUILT HERITAGE OF COTROCENI NEIGHBOURHOOD:
WAYS TO PRESERVE IT
Marilena Negulescu, Dragos Negulescu
- 398 ИКС-ОКС С БУКУРЕШТАНСКИМ ГРАДИТЕЉСКИМ НАСЛЕЂЕМ
Кристија Чира, Михаела Лазар
PLAYING NOUGHTS AND CROSSES WITH THE BUCHAREST ARCHITECTURAL HERITAGE
Cristia Chira, Mihaela Lazăr

V – ДИГИТАЛНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ, ПЕРФОРМАТИВНОСТ И СПОМЕНИЧКО НАСЛЕЂЕ
DIGITAL TECHNOLOGIES, PERFORMATIVITY AND CULTURAL HERITAGE

- 410 ПРЕВОЂЕЊЕ ПАТЕРНА У АРХИТЕКТУРИ: ОГЛЕДАЛО НАСЛЕЂА
Исидора Илић, Милица Петровић
PATTERN TRANSLATION IN ARCHITECTURE: THE MIRROR OF HERITAGE
Isidora Ilić, Milica Petrović

420 КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ У (ВИРТУЕЛНИМ) ЈАВНИМ ПРОСТОРИМА:
УРБАНИ ДИЗАЈН И МЕШОВИТА РЕАЛНОСТ
Миља Младеновић
CULTURAL HERITAGE IN (VIRTUAL) PUBLIC SPACE:
URBAN DESIGN AND MIXED REALITY
Mijla Mladenović

430 KULTURNA TRANSVERZALA MOSTARA
Senada Demirović Habibija
CULTURAL TRANSVERSAL OF MOSTAR
Senada Demirović Habibija

VI – ПЛАНИРАЊЕ (МЕГА)ИНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЈЕКТА И НАСЛЕЂЕ (MEGA)INFRASTRUCTURAL PROJECT PLANNING AND HERITAGE

444 ИЗРАДА ПЛАНСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ИНФРАСТРУКТУРНЕ КОРИДОРЕ И ДРУГЕ
ВЕЛИКЕ ПРОЈЕКТЕ ОД ИНТЕРЕСА ЗА ДРЖАВУ И ОДНОС ПРЕМА НАСЛЕЂУ
Наташа Даниловић Христић, Небојша Стефановић, Маја Христов
DEVELOPMENT OF PLANNING DOCUMENTATION FOR INFRASTRUCTURE CORRIDORS AND
OTHER MAJOR PROJECTS OF INTEREST TO THE STATE AND THEIR RELATIONSHIP TO THE HERITAGE
Nataša Danilović Hristić, Nebojša Stefanović, Maja Hristov

454 ПОЛИТИЧКИ ИНСПИРИСАНИ (МЕГА)ИНФРАСТРУКТУРНИ ПРОЈЕКТИ: ПОКУШАЈ ИЗГРАДЊЕ
САОБРАЋАЈНИЦЕ КРОЗ ЗАШТИЋЕНУ ЗОНУ МАНАСТИРА ВИСОКИ ДЕЧАНИ
Дејан Ристић, Страхиња Ђорђевић
POLITICALLY INSPIRED (MEGA)INFRASTRUCTURAL PROJECTS – AN ATTEMPT
TO BUILD A MOTORWAY IN THE VISOKI DEČANI MONASTERY PROTECTED AREA
Dejan Ristić, Strahinja Đorđević

464 ЛОКАЛИТЕТИ БАШТИНЕ ИЛИ ГРАЂЕВИНСКО
ЗЕМЉИШТЕ – БЕОГРАДСКО УШЋЕ
Сања Игуман
HERITAGE SITES VS. CONSTRUCTION SITES
– BELGRADE'S UŠĆE
Sanja Iguman

476 РЕДЕФИНИСАЊЕ ПРОСТОРА УЛИЦЕ – ЕСТЕТСКА И СОЦИЈАЛНА
ВРЕДНОСТ ТРАНСПОРТНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ
Никола Митровић
REDEFINING STREET SPACE – AESTHETIC AND SOCIAL
VALUE OF TRANSPORT INFRASTRUCTURE
Nikola Mitrović

484 ЛИСТА РЕЦЕНЗЕНАТА / LIST OF REVIEWERS

Др **Урош Радосављевић**, ванредни професор
Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, Београд, Србија
yros@arh.bg.ac.rs

Др **Александра Ђорђевић**, асистент
Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, Београд, Србија
aleksandra.dj@arh.bg.ac.rs

Ајша Ђукић, студент мастер студија
Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, Београд, Србија
ajsadjukicc@gmail.com

Ђорђе Петковић, студент мастер студија
Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, Београд, Србија
petkovic.djordje97@gmail.com

ЕДУКАТИВНИ ПРОЈЕКТИ ПОВЕЗИВАЊА БРЕНДИРАЊА МЕСТА И КРЕАТИВНЕ УПОТРЕБЕ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА: СТУДИЈА СЛУЧАЈА НОВИ ПАЗАР, СРБИЈА¹

Апстракт

У свету у којем константно расте глобализација, стратегија брендирања градова за урбани развој градова и њихову компетитивност има више значаја него икад. Овај изазов је још уочљивији у мултиетничким и мултикултуралним просторима смештеним на границама региона и држава. У складу с тим, планирање и урбани дизајн су суочени са изазовом како да омогуће одговоре који се тичу интервенција у форми тачака (индивидуални споменици културе) и мрежа (просторних, функционалних и информационих).

Циљ рада је да кроз едукативни пројекат, конкретно кроз симулацију стратегије брендирања за редефинисање урбаног пејзажа Старе чаршије Новог Пазара, прикаже могућности унапређења уочених вредности културног, архитектонског и градитељског наслеђа. У раду се приказују мере за подстицање развоја локалних делатности, очување материјалног и нематеријалног наслеђа, коришћење и унапређење затечених ресурса и градске структуре. Поред тога, истраживање настоји да прикаже креативне начине на које трговина, као доминантан привредни сектор Новог Пазара, али и елемент традиције, може да постане део нове сложене структуре и носилац новог концепта брендирања места.

Рад полази од иновативних метода и приступа планским интервенцијама у функцији бољег повезивања локалног становништва с туристима, али и редефинисања визуелног урбаног пејзажа као главних елемената поступка брендирања града.

Кључне речи: идентитет, историјски урбани пејзаж, брендирање града, оријентално наслеђе, културни туризам, Нови Пазар

Uroš Radosavljević, PhD, Associate Professor
University of Belgrade – Faculty of Architecture, Belgrade, Serbia
yros@arh.bg.ac.rs

Aleksandra Đorđević, PhD, Teaching Assistant
University of Belgrade – Faculty of Architecture, Belgrade, Serbia
aleksandra.dj@arh.bg.ac.rs

Ajša Đukić, Master Studies Student
University of Belgrade – Faculty of Architecture, Belgrade, Serbia
ajsadjukicc@gmail.com

Đorđe Petković, Master Studies Student
University of Belgrade – Faculty of Architecture, Belgrade, Serbia
petkovic.djordje97@gmail.com

EDUCATIONAL PROJECTS FOR LINKING PLACE BRANDING AND CREATIVE USE OF CULTURAL HERITAGE: THE CASE STUDY OF NOVI PAZAR, SERBIA

Abstract

In a world where globalization is on the rise, the importance of unique place branding strategies in urban development is greater than ever. This challenge is even more evident in multi-ethnic and multicultural spaces located on the borders of regions and countries. In regard to that, the planning and urban design need to provide answers concerning intervention in the form of nodes (individual monuments) and networks (spatial, functional and informational).

The intention of this research is to show the possibility of improving the perceived value of the cultural, architectural and built-in heritage through the educational project, in particular through branding strategy simulation for redefining the urban landscape of the Old Bazaar in Novi Pazar. The study presents measures to encourage the development of local industry, preservation of tangible and intangible heritage, use and improvement of the existing resources and urban structure. In addition, the research aims to show the creative ways in which trade, as the dominant economic sector of Novi Pazar, but also a part of tradition, can become part of a new complex structure and main value of a new concept of place branding.

The research is based on the innovative methods and approaches of planning interventions with a purpose of better connecting local residents with tourists, but also redefining the visual urban landscape as the main elements in the process of city branding.

Keywords: identity, historic urban landscape, place branding, oriental heritage, cultural tourism, Novi Pazar

Увод: Наслеђе између савремених потреба и потребе за очувањем

У домену планирања, наслеђе је често изложено изазовима глобализације, неолибералног капитализма и потребама да се прилагоди савременим условима и потребама. Ти изазови константно утичу на промене историјских урбаних пејзажа и идентитета градова. У складу с тим, *Бечки меморандум* о светском наслеђу и савременој архитектури, између осталих, дефинише и неколико циљева који се тичу историјских урбаних пејзажа: (1) истовремено одговорити на динамику развоја како би се олакшале социоекономске промене и раст, а при том поштовати аутентичност и интегритет наслеђеног градског пејзажа и историјског града; (2) развити међусобно разумевање између креатора политика, урбаниста, инвеститора, архитеката, конзерватора, власника некретнина и грађана, радећи заједно на очувању урбаног наслеђа, уз разматрање модернизације и развоја друштва на културно и историјски осетљив начин, јачање идентитета и социјалне кохезије; и (3) загарантовати квалитет урбане животне средине који ће допринети економском успеху града и његовој друштвеној и културној виталности, чувајући емотивну везу између људи и њиховог окружења, њиховог осећаја за место.²

Савремени трендови у домену планирања се све више фокусирају на интеграцију принципа интегративне заштите и регенерације историјских језгара градова, користећи наслеђе као генеративно и динамично средство за оживљавање градова кроз процес стратешког планирања.³ Део експерата често критикује традиционални приступ заштити и очувању градитељског наслеђа сматрајући да то кочи и успорава урбани развој, док се, с друге стране, притисак развоја често доживљава као претња за опстанак културне баштине.⁴ Стога се, у процесу регенерације, доносиоци одлука често окрећу уметности и култури, перципирајући их као основне генераторе промена и основне елементе стратегија, верујући да култура може допринети виталности града, и то нарочито у економској и социјалној сфери.⁵ Као део ових стратегија, специфично се издвајају теме брендирања градова и културног туризма.

Иако је брендирање града много шири концепт који се посматра кроз перспективу давања значења и креирања вредности места кроз континуирано дефинисање идентитета,⁶ употребу супстантивних и дистинктивних карактеристика⁷ и примену контекстуално сензитивног приступа,⁸ брендирање у контексту наслеђа је нешто ужа тема. Препознато је да брендирање града може унапредити његову слику, атрактивност, репутацију места, али и створити додатну вредност у простору, док је брендирање наслеђа истраживачко поље у повоју које може допринети решавању проблема брендирања града. попут стандардизације, ниских предложених вредности ресурса, али и недовољног укључивања различитих заинтересованих страна у читав процес.⁹ Имајући то у виду, сматра се да брендирање наслеђа може допринети повећању различитости приликом позиционирања, дати дубину, аутентичност и кредибилност предложеним вредностима, и створити осећај поноса и посвећености код учесника у процесу.¹⁰

Са друге стране, културни туризам се дефинише као врста туристичке активности у којој је основни мотив посетиоца да научи, открије и искуси различите препознатљиве материјалне, интелектуалне, духовне и емоционалне карактеристике друштва које обухватају уметност и архитектуру, историјско и културно наслеђе, кулинарство, књижевност, музику, креативне индустрије и културе живљења, укључујући и животне стилове, вредносне системе, веровања и традиције.¹¹ Додатно, истицањем међусобних веза између материјалног и нематеријалног културног наслеђа, културни туризам представља средство комуникације између различитих актера који јачају аутентичне вредности места и социјалну културу људи. У том смислу, интерпретација културног наслеђа није само скуп историјских података прикупљених у облику писаних текстова о одређеним споменицима, већ туристи постају активни учесници који траже искуства и сакупљају знање на активан начин. У таквом контексту, основно питање је како специфични идентитети, традиција, простор и градитељско наслеђе могу бити промовисани, али и очувани кроз успешне стратегије брендирања града, и то нарочито употребом савремених инструмената урбаног менаџмента. Ово питање је нарочито важно у контексту постсоцијалистичких земаља, јер је урбани идентитет занемарена тема, што се сагледава кроз недовољно бављење релацијом између урбаног простора, репрезентације града и формирања идентитета.¹²

Значај едукације и едукативних пројеката у процесу брендирања града и креативне употребе градитељског наслеђа

У складу с претходним истраживањима, едукативни пројекти се могу успешно користити за идентификацију и стварање вредности у простору, стварање платформе за учешће грађана и ангажовање локалне самоуправе, док се ограничења посматрају кроз успостављање дијалога између различитих актера у зависности од локалног контекста, немогућности предвиђања дугорочних резултата, потребне велике институционалне подршке у реализацији пројекта, али и имплементацији решења уколико се ограничи на студентске пројекте.¹³ Претходна истраживања су такође потврдила успешност пројеката брендирања када континуирано и истовремено едукативне пројекте у оквиру наставе (студентски радови) и стручних студија спроводе експерти из академске заједнице с националног, регионалног и локалног нивоа, јер активно суделовање стручњака доприноси веродостојности процеса и омогућава имплементацију решења или његових делова. Са друге стране, претходна искуства су показала директну условљеност успешности пројекта институционалном и стручном подршком на локалу. Имајући у виду да се настава на предмету Урбани менаџмент на завршној години Мастер академских студија архитектуре током школске 2020/2021. године одвијала онлајн и да је подразумевала другачију реалност организације наставе, реализација пројекта је захтевала делимично измењен формат. С тим у вези, одлучено је да се посматрају мали и средњи градови које студенти познају или одакле су пореклом, јер је на тај начин омогућена посета датим градовима, док су предложене стратегије брендирања изведене теренским радом, разговорима с локалним становништвом (у већој

Слика 1. Постојеће стање центра старе чаршије Новог Пазара (аутор: Ајша Ђукић)

мери у односу на разговоре с институцијама), али и самим истраживањем. У фокусу овог рада су резултати истраживања контекста Новог Пазара. Разлог за одабир Новог Пазара пронази се у дугорочном и континуираном ангажовању једног од аутора у едукативним и институционалним структурама овог града, али и изузетне ангажованости и посвећености студената мастер студија који су спровели истраживање на локалу.

Студија случаја: Нови Пазар, Србија

Иако је управљање развојем и планирањем у заштићеним урбаним срединама и у Србији уређено сетом планских докумената, као и одговарајућим институционалним оквиром, пракса је показала да је овај систем планирања недовољно ефикасан. Штавише, тржишни притисци на земљу довели су до девастације драгоценог архитектонског и урбаног наслеђа, првенствено кроз промене у њиховим функционалним и просторним карактеристикама. Физичка деградација наслеђа доводи до његовог економског пада, али и до смањења вредности некретнина. Овај економски губитак вредности има негативне ефекте на социјални домен градова, што се огледа у осиромашењу, погоршању начина живота и потенцијалним миграцијама локалног становништва из историјских центара градова у Србији. Овакви процеси су нарочито изражени у пограничним градовима, међу којима се налази и Нови Пазар. Сет поједи-

---

начних неусклађених интервенција у простору проузроковао је потребу да се приступи системском сагледавању, али и развоју специфичних стратегија урбаног развоја, с фокусом на моделе менаџмента који би омогућили регенерацију историјских урбаних пејзажа¹⁴. Такви менаџмент планови настоје да обезбеде инструменте за спровођење и операционализацију циљева, док стратешки планови треба да пруже везу између стратегије и спровођења. Планирање урбаног развоја треба да координира секторским стратегијама, политикама и плановима који у себи садрже просторну димензију, и који превазилазе и повезују устале секторе. О томе сведоче и искуства других постсоцијалистичких земаља, у којима су локалне власти настојале да укључе приватни сектор и све заинтересоване стране – од процеса дефинисања проблема, визија, циљева до имплементације.¹⁵

Посматрајући пример Новог Пазара, најочигледније промене су повезане с великим бројем илегалних интервенција на стамбеном фонду у историјском центру, у већини случајева без сагласности Завода за заштиту споменика. На већини радњи су током тог процеса модернизовани излози, који, иако привлачног изгледа, нису у потпуности у складу с карактером историјског центра града. Став да је могуће извршити радове без прибављања грађевинске дозволе одржан је до данас, о чему сведоче бројне интервенције привидне ревитализације одређених културно-историјских објеката у старој чаршији.

Потенцијали и ограничења брендирања градитељског наслеђа Новог Пазара

Културно-историјско језгро Новог Пазара поседује изразито велики потенцијал за успешну имплементацију брендирања градитељског наслеђа. Вредности старе чаршије огледају се у квалитету и визуелном представљању Новог Пазара. Као основ креирања разноврсне туристичке понуде, издвајају се могућности међусобне промоције и умрежавања делатности привредног сектора. С друге стране, постоје проблеми који успоравају могућност брендирања места, а то су пре свега недостатак јасних просторних одредишта, смерница и одморишта, недостатак прикључка градске мреже активности с активностима у окружењу. Управо та повезаност старе чаршије са другим просторним целинама Новог Пазара може бити чврст основ за обликовање разноврсне и одрживе туристичке понуде.

Узимајући у обзир целокупни контекст и време настанка града, за дефинисање полазишне тачке брендирања града Новог Пазара, мора се узети у обзир специфичност у његовом функционисању, начину живота и навика људи. Читав град, а нарочито Стара чаршија, делује као једна јединствена целина и једно велико урбано двориште, где људи међусобно сарађују и једни од других зависе. Посебно су атрактивни и инспиративни простори у којима се дешавају активности попут занатских и трговинских, с примесама угоститељства у сваком од њих.

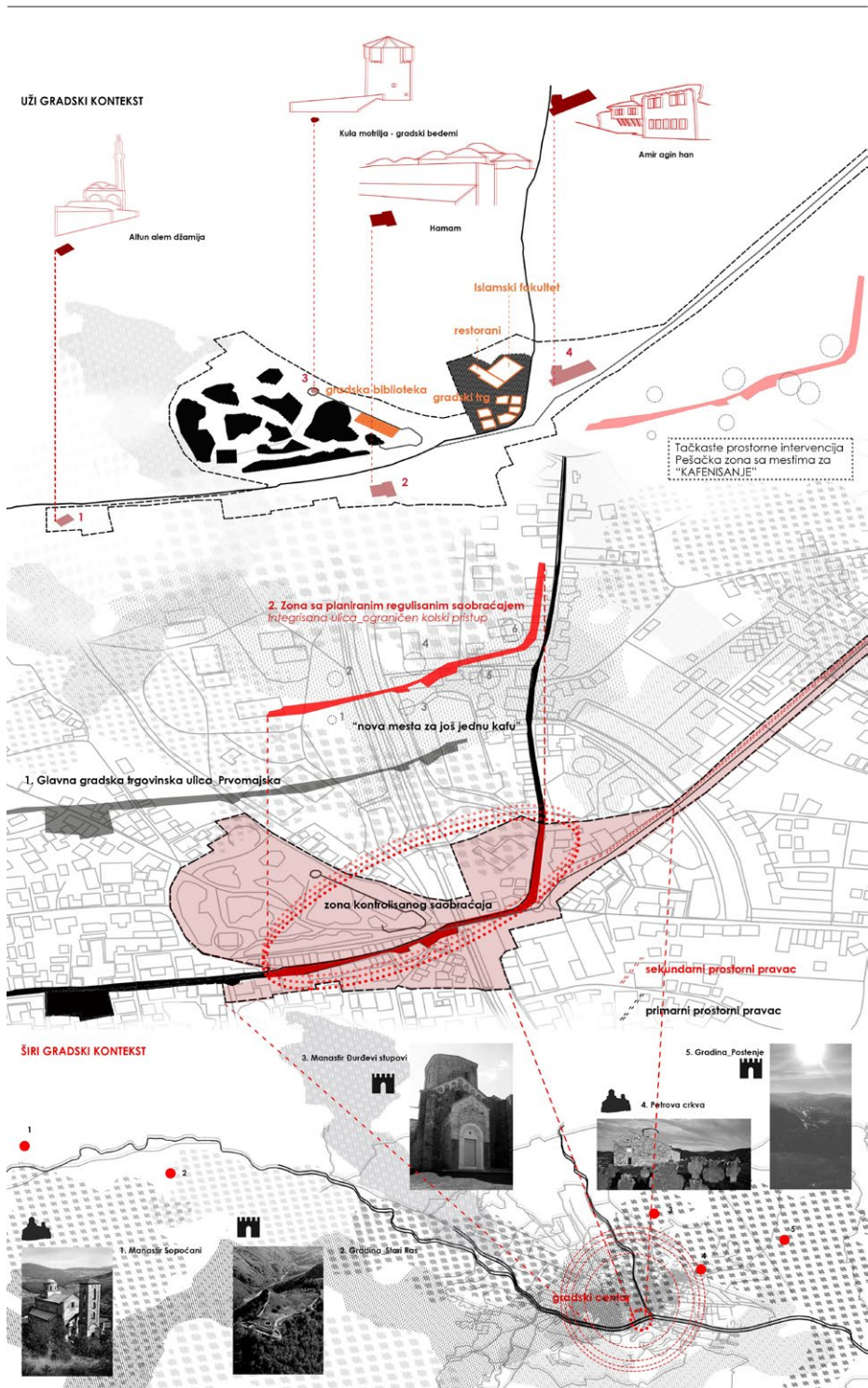
Првомајском улицом, као и у целој области Старе чаршије, доминира оријентални стил, погодан за неговање и промоцију традиционалних и запостављених заната и

СЛОГАН	ПРОСТОРНО-ПРОГРАМСКА ИНТЕРВЕНЦИЈА	ИЗАЗОВ НА КОЈИ ИНТЕРВЕНЦИЈА ПРУЖА ОДГОВОР / ОЧЕКИВАНИ ЕФЕКТИ
<i>Мјеркам те мјеркам</i>	Формирање зоне контролисаног саобраћаја у Првомајској улици Брисање границе између приватног и јавног простора, формирање јединствене целине која је читљива и доступна свима	Подизање атрактивности простора Подстицање веће активности у области занатства, угоститељства, услужних и едукативних садржаја Подизање нивоа комуникације међу корисницима простора Унапређење слике града
<i>Док купујем, ја сазнајем</i>	Просторно линијско повезивање делатности Проширење понуде кроз креирање мултифункционалних простора	Поштовање аутентичности и интегритета наслеђеног градског пејзажа Повећање квалитета урбане животне средине која ће допринети економском успеху
<i>Још једна кафа за још једну беседу</i>	Брисање граница између отвореног и затвореног простора Креирање виртуелне платформе за информисање и промовисање садржаја	Јачање емотивне везе између људи и њиховог окружења Заснивање идеја на култури живљења
<i>А овде ти ка' на филму живимо</i>	Креирање простора за одржавање часова беседништва	Промовисање друштвене и културне виталности града Укључивање различитих актера у процес брендирања

Табела 1. Релација просторно-програмских интервенција и изазова

вештина које су се с временом изгубиле. У складу с тим, циљ едукативног пројекта је био да минималним интервенцијама регенерише и додатно унапреди просторе у старој чаршији, уједно приближавајући туристима дух места кроз културни туризам. На тај начин, успоставља се релација између традиције, обичаја и простора кроз линијску дистрибуцију постојећих активности, али неопходно их је додатно оплеменити садржајима и просторно нагласити. Такве интервенције су готово немогуће без укључивања локалног становништва, које би допринело својим ресурсима, односно својим знањем и умећем, или чак уступањем објеката омогућило едукацију или размену занатских вештина.

Имајући то у виду, основна стратегија брендирања у едукативном пројекту дата је кроз четири основна слогана: 1) *Мјеркам те мјеркам*, 2) *Док купујем, ја сазнајем*, 3) *Још једна кафа за још једну беседу*, 4) *А овде ти ка' на филму живимо*. Први слоган односи се на поновно активирање концепта корзоа, дефинисаног обострано постављеним објектима који комуницирају са средишњим делом и који су у функцији шеталишта. Овај урбани феномен се задржао углавном у мањим срединама, каква је и Нови Пазар, и омогућава пешацима прегледност и доступност свих садржаја који се у објектима налазе. Уколико се поново оживи концепт корзоа, а то укључује формирање зоне контролисаног саобраћаја у Првомајској улици, услуге које нуде паралелно постављени локали са обе стране, комуницираће с посетиоцима и природно ће их приближавати разноврсној понуди занатских радњи и активности, угоститељских објеката, услужних и едукативних садржаја.

Слика 2. Приказ стратегије брендирања, студентски рад: Ајша Ђукић и Ђорђе Петковић

Други, трећи и четврти слоган односе се на традиционалан, али и локално специфичан феномен умрежавања активности препознатих у Старом градском језгру Новог Пазара. Наиме, угоститељски објекти, поред своје примарне понуде, услуге обедовања, служе и као места сусрета, разговора и беседа о тренутним дешавањима у граду. Трговински објекти током продаје робе такође омогућавају муштеријама одмор уз традиционалну храну или кафу, док купци разгледају или испробавају ствари. Умрежавањем делатности, дуж улице би се створила јединствена целина у којој ће се свакодневне активности, трговина и одмор преплитати и режирати једну представу у којој ће посетиоци, трговци, занатлије и угоститељи међусобно и равноправно учествовати. Сарадњу међу делатностима је могуће унапредити тако што ће посетиоци одмах на уласку бити обавештени о услугама које се нуде и тако се стварају мултифункционални простори. Како је идеја да се бришу јасне границе у функционалном смислу између простора на отвореном и у затвореном, корак према том успостављању јесте и активација међупростора који они формирају. Већина типолошких јединица у улици има могућност да постане јединствени индивидуални инфо-центар у којем је могућа едукација, путем беседништва и изложбених паноа о граду или занату који се у тој радњи обавља и уједно чува. Поред умрежавања услужних делатности с трговином, додатне активности попут обраде коже, прављења теста и традиционалне хране међусобно ће се повезати и обострану корист имаће посетиоци и власници ових делатности. Тачкасти елементи, који ће употпунити објекте и чинити мрежу по којој се одвијају делатности, јесу пекаре, занатске и трговинске радње у којима ће посетиоци бити у могућности да активно учествују, а касније и даље дистрибуирају направљене производе.

Закључак

Брендирање градова као вид урбане регенерације у садашњем времену веома је битан. Овим пројектом је истакнута жеља да се прикажу потенцијали које сам град нуди, али са друге стране и намера да се не занемаре и ограничења која улазе у саставни део градских оквира. Културно наслеђе, принципи и начини свакодневног живота били су полазишна тачка, а циљ пројекта унапређење већ постојећих ствари које град Нови Пазар нуди. Пројекат покушава да интегрише научне методе и физичку структуру града кроз креативан процес како би се подигла атрактивност историјског језгра и тиме поспешило развој локалног туризма. Рад наглашава вредност оног невидљивог, осећаја простора и времена какав се у граду негује и креира пријатан амбијент независно од отвореног или затвореног простора. Идеја је да се кроз минималне интервенције прикажу локалитети и осети доживљај места какав није уобичајен у већини градова.

Истраживање приказује креативне начине на које трговина, као доминантан привредни сектор Новог Пазара, али и елемент традиције, може да постане део нове сложене структуре и носилац новог концепта брендирања места. У раду су постављене иновативне методе и приступи планским интервенцијама у функцији бољег повезивања локалног становништва с туристима, али и дефинисања визуелног урбаног пејзажа као главних елемената поступка брендирања места.

Као важност овог истраживања спроведеног на просторном полигону Новог Пазара, истиче се могућност имплементације истраженог модела брендирања на сличне просторне контексте на подручју Србије, као и уграђивање елемената истраживања у процес израде интегралних развојних стратегија градова генерално и интегративне заштите културног наслеђа посебно.

Напомене

- 1 Овај рад је настао у оквиру Лабораторије за брендирање места и регенерацију градова на Универзитету у Београду – Архитектонском факултету, као резултат рада на научном пројекту бр. 451-03-68/2020-14/200090, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.
- 2 *Vienna Memorandum on 'World Heritage and Contemporary Architecture-Managing the Historic Urban Landscape'*, UNESCO World Heritage Centre, Paris, France, 2005.
- 3 Radosavljević, U. et al., Nodes and Networks: The Generative Role of Cultural Heritage for Urban Revival in Kikinda, *Sustainability*, 2019, 11(9): 2509.
- 4 Bandarin, F., & Van Oers, R. *The Historic Urban Landscape - Managing heritage in an urban century*, Wiley-Blackwell, Chichester, United Kingdom, 2012.
- 5 Bayliss, D. Creative Planning in Ireland : The Role of Culture-led Development in Irish Planning. *European Planning Studies*, 2004, 12, 497–515.
- 6 Kapferer, J.-N. *Strategic brand management : Creating and Sustaining Brand Equity Long Term* (4th ed.), Kogan Page, London, 2008.
- 7 Kavartzis, M., & Ashworth, G. City branding : an effective assertion of identity or a transitory marketing trick? *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 2005, 96(5), 506–514.
- 8 Oliveira, E., & Ashworth, G. J. A strategic spatial planning approach to regional branding : Challenges and opportunities, in: Campelo, A. (ed.), *Handbook on Place Branding and Marketing*, Edward Elgar, Cheltenham, 2017, 22–40.
- 9 Pecot, F., & Barnier, V. City Brand Management: the role of Brand Heritage in City Branding, in: *14th IMTC (International Marketing Trends Conference)*, Paris, 2015, 22–24.
- 10 Urde, M., Greyser, S. A., & Balmer, J. M. T. Corporate brands with a heritage, *Journal of Brand Management*, 2007, 15(1), 4–19, doi:10.1057/palgrave.bm.2550106
- 11 *UNWTO Tourism Definitions*, 22nd Session of the General Assembly, Chengdu, China (11–16 September 2017), World Tourism Organization (UNWTO), Madrid, Spain, 2019 [internet] available through <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284420858> [16. 5. 2021]
- 12 Young, C., & Kaczmarek, S. The socialist past and postsocialist urban identity in Central and Eastern Europe, The case of Łódź, Poland, *European Urban and Regional Studies*, 2008, 15(1), 53–70.
- 13 Radosavljević, U. et al., Educational projects for linking place branding and urban planning in Serbia, *European Planning Studies*, 2020, 28(7): 1431–1451.
- 14 Muminović, E., Radosavljević, U., & Beganović, D. Strategic Planning and Management Model for the Regeneration of Historic Urban Landscapes : The Case of Historic Center of Novi Pazar in Serbia, *Sustainability*, 2020, 12(4), 1323.
- 15 Salet, W. & Faludi, A. *The Revival of Strategic Spatial Planning*, Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences, Amsterdam, 2000.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

71(082)
72.01(082)
71/72.025(082)

ЗАВОД за заштиту споменика културе града
Београда (Београд). Конференција (11; 2021)

Градитељско наслеђе и урбанизам : зборник радова / Завод
за заштиту споменика културе града Београда, XI научностручна
конференција са међународним учешћем, Београд, 2021.
; [организатор] Завод за заштиту споменика културе града Београда
; [уредник Раде Мрљеш] = Architectural heritage and urban planning
: proceedings / Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, XI
Scientific and professional conference with international participation,
Belgrade, 2021. ; [organiser] Cultural Heritage Preservation Institute of
Belgrade ; [editor Rade Mrlješ]. - Београд : Завод за заштиту споменика
културе града Београда = Belgrade : Cultural Heritage Preservation Institute
of Belgrade, 2021 (Београд : Birograf comp). - 484 стр. : илустр. ; 24 cm

Радови на више језика. - Тираж 300. - Стр. 14-15: Реч уредника / Раде
Мрљеш. - Напомене и библиографске референце уз поједине радове.
- Библиографија уз већину радова. - Abstracts.

ISBN 978-86-6100-000-3

a) Урбанизам - Зборници b) Културна добра - Заштита - Зборници
v) Архитектонски споменици - Заштита - Зборници

COBISS.SR-ID 41652489

ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ
СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ
ГРАДА БЕОГРАДА

beogradskonasledje.rs

ISBN 978-86-6100-000-3